

Kunst in de Openbare ruimte

Giny Vos

Leeuwarden is hard bezig een van de mooiste steden van Noord-Nederland te worden. Niet alleen is er een inhaalslag gepleegd wat betreft restauratie van monumenten, opknappen van achterstandswijken en het opwaarderen van de kwaliteit van de openbare ruimte. Ook het binnenhalen van de titel Culturele Hoofdstad in 2018 en het nieuwe Fries Museum dragen bij aan het zelfbewustzijn van de bewoners. Dat is merkbaar als je door de straten van de binnenstad loopt. Leeuwarden bruist, leeft. De Gemeente Leeuwarden heeft in 2008 in de nota Cultuurvuur gedurfd om te investeren in de rol van beeldende kunst in de stad: "Beeldende kunst levert samen met ruimtelijke ordening en architectuur een bijdrage aan de visuele kwaliteit van de stad en een kwalitatief hoogstaand beheer van de openbare ruimte." De recente kunstwerken in de openbare ruimte zijn daar een uitwerking van. Met wat mij betreft het voorlopige hoogtepunt Passage de la Baleine van Giny Vos.

Door Paulo Martina

Hoe vaak heb ik wel niet gelopen door de onaanzienlijke Oude Lombardsteeg in Leeuwarden. Het was nou eenmaal de kortste route naar mijn werk, maar liever liep ik er met een grote boog omheen. Leeuwarden kon zich geen betere kunstenaar wensen voor de oplossing van deze 'probleemsteeg'. Vos heeft een indrukwekkende cv als het gaat om betekenisvolle ingrepen in de openbare ruimte. Ze is met name bekend geworden als lichtkunstenaar of als mediakunstenaar, en heeft al veel opdrachten in de openbare ruimte uitgevoerd. In een eerder interview dat mijn collega Ans van Berkum met haar had in dit blad omschreef Vos haar werk als "Zingen tegen beter weten in". Vos gaat altijd grondig te werk. Uitgangspunt van haar idee voor de Oude Lombardsteeg zijn de passages die je vaak ziet in Parijs, een overdekte verbinding tussen twee straten, vaak ingericht als winkelgalerij en slechts toegankelijk voor voetgangers. Dit gegeven verbindt ze met de geschiedenis. Bij het lezen over Friesland en de geschiedenis van de terpen stuitte ze op een terp in Achlum waar de restanten van een bot van een walvis zijn gevonden. In 2010 werd er door archeologen in Jelsum een walviskaak gevonden. Deze twee gedachten, de passages in Parijs en de geschiedenis van Friesland, wilde ze samen brengen in een beeld van de huidige tijd. In een interview met Elien Cusveller zegt Vos daar het volgende over: "Door de structuur van de passage en het geraamte van de walvis samen te laten vallen ontstaat er een spannende, organische en nieuwe structuur. De skeletpassage zorgt voor organische overkoepeling waarmee een gelijkmatig ritme, structuur en orde in de steeg aan te brengen was." Het metaalbedrijf Mannen van Staal heeft het aluminium geraamte gemaakt en geplaatst. De aluminiumhuid is gepareelstraald, waardoor een fluwelachtig oppervlak ontstaat. In de ribben en in de kop zijn Ledstrips geplaatst die per Led worden aangestuurd. Het licht maakt een soort golfbeweging met het effect dat het lijkt of de walvis golvend

Giny Vos, Passage de la Baleine, foto Ilya Rabinovich

zwemt, van voor naar achter. De kleuren van de Leds zijn parelmoerachtig, waardoor het de randen opzoekt met blauw en groen. Op 27 augustus jl. is het werk onthuld. Het kunstwerk is 60 meter lang geworden en dus bijna even lang als de hele steeg. De muren zijn opgeknapt en in verschillende tinten grijs geverfd. Vos over het resultaat: "Dit werk verbindt de geschiedenis met de huidige tijd, met moderne technieken wordt deze weer tot leven gewekt. Het moet een gloeiend beest worden 's avonds en een merkwaardige passage

overdag. De steeg wordt zo hopelijk een belevenis om doorheen te lopen." Dat laatste is ongetwijfeld gelukt. Maar Giny Vos is in meer geslaagd: het resultaat is een autonoom kunstwerk, maar is ook architectuur. Het verbindt, biedt kwaliteit en een gevoel van veiligheid. Vos bewijst met Passage de la Baleine wederom dat ze de top van de Nederlandse kunst vertegenwoordigt.

www.ginyvos.nl

Wicher Meursing

De Westeroksdiijk heeft de laatste 20 jaar een metamorfose ondergaan. Tussen de lange gevel van de nieuwbouw met op de hoek de 'boeg' van de Belgische architect Bob van Reeth, de voormalige betonnen graansilo's staat op het kruispunt van deze gebouwen, het IJ en het water van het Westerdok het kinetische beeld van Wicher Meursing. Deze locatie is vol herinneringen voor hem.

Door Marijke Jansen

Zes vrienden en burens van Wicher Meursing zijn reeds een tijd geleden een initiatief gestart om een beeld van hem in de openbare ruimte te realiseren. De stichting 'Wicher aan de Werf' heeft vier jaar gewerkt om Door wind bewogen beweging te realiseren. De locatie van het kunstwerk is niet zo maar gekozen. Wicher Meursing heeft tot aan zijn dood in mei 2015 meer dan 50 jaar op de Westelijke Eilanden gewoond en gewerkt daar waar zijn grootvader, en diens vader eigenaar waren en gewerkt hebben op Bickerseiland op de Scheepswerf De Nachtegaal. Voor Meursing's geboorte was de werf al gesloten.

Door wind bewogen beweging, een beeld van aluminium en roestvrij staal, kreeg een ware prominente plek aan de oever van het IJ met schuin aan de andere oever van het IJ het roestvrijstaal beeld

van tijdgenoot en collega André Volten. Dit kinetisch kunstwerk draait op windkracht en in verschillende richtingen. De meegaande en gracieuze bewegingen van de 'wieken' verlopen niet door middel van een motortje maar door een stelsel van soepel lopende lagers. Hierdoor doet het draaiwerk vederlicht aan. Bij een dergelijk kunstwerk is het van belang het goed te funderen, omdat het gewicht niet altijd in het midden zit en door de krachten van de wind die erop kunnen worden uitgeoefend. Er langslappend krijg je telkens andere optische effecten.

Kinetische kunst

Het verschijnsel kinetisch kunstwerk is al oud. Aanvankelijk als kunstenaar met zijn handen in de klei richt Meursing pas begin jaren 90 van de vorige eeuw zijn aandacht op dit type werk en krijgt hij zijn eerste opdracht voor een kinetisch kunstwerk in de openbare ruimte. Eerst werkt hij nog met weggewerkte aandrijfbronnen maar later verdwijnt dat en wordt het kunstwerk volledig afhankelijk van wind en luchtstromen. Ook Meursing kende het allereerste kinetische kunstwerk, *Fietswiel*, uit 1913 van de dadaïst Marchel Duchamp. De kinetische kunst zet hier zijn eerste voorzichtige schreden. In het begin van de tweede helft van de vorige eeuw viert Jean Tinguely met zijn kinetische werken hoogtij.

Wicher Meursing, Door wind bewogen beweging, foto Suzanna Kuhupuraw

De kinetische kunst bestaat nu uit uitsluitend door op wind aangedreven objecten. Tinguely meende dat zowel het leven als de kunst bestaat uit continue verandering, beweging, en instabiliteit. Meursing was bewonderaar van deze Zwitser maar volgde mij was hij alleen geïnteresseerd in de beweging die hij zoveel mogelijk heeft bestudeerd, doorgevoerd en uitgevoerd. Amsterdam mag nu eindelijk van een echte Wicher Meursing in de openbare ruimte genieten. Helaas heeft hij de onthulling van zijn werk op 28 augustus 2015 niet meer mogen meemaken.

www.wichermeursing.nl

Hans van Houwelingen

Sams moet je risico's durven nemen als opdrachtgever. Vooral als het de naam van beeldend kunstenaar Hans van Houwelingen betreft. De kunstenaar staat bekend om zijn provocerende ontwerpen en kritisch perspectief. Bekende beelden van collega-kunstenaars wil hij hergebruiken of van oude grafzerken een wandelpad creëren. Van Houwelingen kijkt naar hoe de betekenis van het op te leveren kunstwerk kan corresponderen met de gebruikers.

Door Paulo Martina

Eerder ontwierp hij voor een plein een straatmozaïek in de vorm van een 'Perzisch tapijt' (ontworpen door de Marokkaanse kunstenaar Hamid Oujaha) in een multiculturele volksbuurt in Utrecht. Enkele van zijn plannen hebben het niet gehaald, zoals de Satellietshotelgedoogzone in Den Haag. 48 schotels zo opgesteld op balkons van een flat dat ze samen een kunstwerk vormen. Geboren en getogen in Harlingen, in Nederland bekend als medevormgever van de openbare ruimte, gelauwerd met de Wilhelmijnaring, oeuverprijs voor beeldhouwkunst, maar in zijn Heitelân nooit een grote opdracht gekregen. Het werd dus hoog tijd. Al in 2008 benaderde de Gemeente Leeuwarden Hans van Houwelingen voor het ontwerpen van een functioneel kunstwerk in de openbare ruimte bij de Krijn van der Helmstraat, de Leo Sinnemastraat en de Rotonde in

de beruchte Vrijheidswijk. Het imago van de wijk was door criminaliteit eind jaren tachtig zo negatief, dat de toenmalige bestuurders de naam hebben veranderd van wijk Lekkumerend in Vrijheidswijk. Dat mocht niet baten. De relatief kleine wijk in Leeuwarden, met een gemiddeld jaarinkomen van €11.500 per huishouden was in 2007 nog de armste buurt van Nederland, maar stond niet op de lijst van Vogelara. Wie beter dan Hans van Houwelingen, bekend om zijn eigenzinnige aanpak van opdrachten, kon deze uitdaging aan. Het definitieve ontwerp moest onderdeel uitmaken van het civiel technisch ontwerp van de Krijn van der Helmstraat, Leo Sinnemastraat en de Rotonde. De kunstenaar was daarom verplicht zijn werkzaamheden af te stemmen met de afdeling Civiele Techniek van de Gemeente Leeuwarden. Het kunstwerk is de epiloog geworden van de grootschalige fysieke vernieuwing van de wijk die sinds in 2001 heeft plaatsgevonden. Het ontwerp betreft een fontein, maar niet zoals we het gewend zijn. Het meest in het oog springend is de 'whirlpool' die de rotonde vormt met de titel *Bad Bubble*. Hans van Houwelingen refereert aan de clichébeelden van rotonde, rotondekunst en fontein. Op het eerste gezicht lijkt de ingreep minimaal, maar hij heeft de betekenis van traditionele stedelijke elementen een nieuwe lading gegeven. Het past in de canon van zijn oeuvre: 'welness' voor de vrijheidswijk. Anders dan bij de traditionele rotondekunst ligt het werk

www.hansvanhouwelingen.nl

Hans van Houwelingen, *Bad Bubble*, foto kunstenaar

